

AKTUALITY PRO PRÁVNÍ PRAXI

Vzťah všeobecného a ústavného súdnictva v Slovenskej republike

Ján Drgonec

Súdna moc sa v Slovenskej republike zriaďuje siedmou hlavou Ústavy Slovenskej republiky. Prvý oddiel ústavy upravuje Ústavný súd Slovenskej republiky. Druhým oddielom sa upravujú súdy Slovenskej republiky. Právomoc Ústavného súdu Slovenskej republiky ustanovuje čl. 125 až 129 a čl. 130 ods. 3 ústavy. **Právomoc všeobecného súdnictva** je predmetom úpravy čl. 142 ods. 1 ústavy, podľa ktorého: „Súdy rozhodujú v občianskoprávných a trestnoprávných veciach; súdy preskúmavajú aj zákonnosť rozhodnutí správnych orgánov.“

Vzájomné vzťahy medzi prameňmi práva sú hierarchické a všeobecne známe. Ústava nevykonáva zákon, ale zákony vykonávajú ústavu. **Ústavnú právomoc všeobecného súdnictva nemožno vysvetľovať na základe ustanovení zákona.** Zákonom možno špecifikovať len takú právomoc všeobecných súdov, ktorou sa neprekročí rámec ústavy. Právomoc všeobecného súdnictva podľa čl. 142 ods. 1 ústavy sa týka troch rozsiahlych okruhov právnych vzťahov. Okrem preskúmania zákonosti rozhodnutí správnych orgánov môžu súdy rozhodovať o občianskoprávných a trestnoprávných veciach.

Ústavný súd Slovenskej republiky je podľa výslovnej úpravy čl. 124 „nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.“ V ústave je implikovaná aj okolnosť, že ústavný súd je jediným orgánom ochrany ústavnosti. V rámci tejto svojej úlohy sa ústavný súd vysporiadal aj s právomocou všeobecného súdnictva. Stalo sa tak v konaní, v ktorom účastník konania namietol, že čl. 142 ods. 1 ústavy

treba „chápať v súlade s § 7 o.s.p.“, teda de facto širšie, ako to vyplýva zo znenia ústavy. Ústavný súd k tomu uviedol, že súdy v občianskom súdnom konaní prejednávajú a rozhodujú veci, ktoré vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných, družstevných, ako aj z obchodných vzťahov (včítane podnikateľských a hospodárskych vzťahov), pokiaľ ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány (§ 7 ods. 1) a taktiež prejednávajú a rozhodujú aj o ďalších veciach za predpokladu, že to ustanovuje zákon (§ 7 ods. 2 o.s.p.).

V ústave použitý termín „občianskoprávne veci“ nemožno identifikovať so vzťahmi upravenými o.z. Medzinárodný štandard pre vymedzenie „občianskych práv a záväzkov“, ktoré sú predmetom ochrany čl. 6 ods. 1 Dohovoru, sa vytvoril prostredníctvom množstva rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva. Podľa právneho názoru tohto orgánu článkom 6 sa každému zaručuje právo na predloženie súdu alebo tribunálu ktorejkoľvek svojej veci, ktorá sa týka jeho občianskych práv a záväzkov (Tre Traktörer AB case, 1989, A-159, s. 20). Európsky súd pre ľudské práva odmietol možnosť, že je povinný poskytnúť abstraktnú definíciu pojmu „občianske práva a záväzky“ (Bentham case, 1986, A-97, s. 16). „Či sa právo podľa Dohovoru má pokladať za občianske alebo nie, to sa musí určiť podľa individuálneho obsahu a účinkov práva, a nie podľa jeho právnej klasifikácie“ vyslovil Súd pre ľudské práva (König case, s. 30). Ďalej uviedol: „Pri určovaní, či sa spor týka určenia občianskeho práva, je významný iba charakter práva,

o ktoré ide“ (tamže). „Súlud s duchom Dohovoru si vyžaduje, aby sa slovo 'spor' nekonštruovalo príliš technicky, ale malo by dostať skôr materiálny ako formálny význam“ (Le Compte, Van Leuven and DeMeyer case, 1981, A-43, s. 20). „Spor sa môže vzťahovať nielen na skutočnú existenciu práva, ale aj na rozsah alebo spôsob, akým sa môže uplatniť“ (tamže, s. 22). Môže sa týkať tak faktickej otázky, ako aj právnej otázky (Albert and Le Compte, 1983, A-58, s. 16).¹

Právomoc všeobecných súdov v správnom súdnictve ústavný súd interpretoval po vysvetlení vzájomnej väzby medzi článkom 142 ods. 1 a článkom 46 ods. 2 ústavy. Pojem „rozhodnutie orgánu verejnej správy“ uvedený v čl. 46 ods. 2 ústavný súd hodnotil ako synonymný s termínom „rozhodnutia správnych orgánov“, ktorý sa uvádza v čl. 142 ods. 1.

Ústavný súd k čl. 142 ods. 1 a čl. 46 ods. 2 uviedol, že „pojem verejnej správy“ je termínom, ktorý sa do právnej teórie i praxe zaviedol v 90. rokoch namiesto pojmu „štátna správa“. Vyjadruje sa ním zmenená skutočnosť, podľa ktorej správu verejných vecí môžu vykonávať aj neštátne subjekty. Pojem verejnej správy sa odvodil od pojmu správy ako vedomej činnosti slúžiacej na dosiahnutie určitého cieľa (účelu). Podľa toho, či ide o činnosť sledujúcu súkromné alebo verejné ciele, sa rozlišuje medzi správou súkromnou a verejnou. „Verejnú správu charakterizuje to, že sa vykonáva vo verejnom záujme. Pojem verejná správa označuje buď činnosť alebo inštitúcie, ktoré správu vykonávajú.“² V čl. 142 ods. 1 ústavy sa súdom zveruje právomoc preskúmať rozhodnutia správnych orgánov. V tejto formulácii ústava „neurčuje iba právomoc všeobecného súdnictva preskúmať rozhodnutia štátnej správy, ale aj ďalších orgánov verejnej správy.“³

Konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky sa na návrh osoby môže začať z dvoch rozdielnych ústavných príčin. Podľa čl. 127 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach proti právoplatným rozhodnutiam ústredných orgánov štátnej správy, miestnych orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy, ktorými boli porušené základné práva a slobody občanov, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Druhá možnosť sa odvíja od čl. 130 ods. 3 ústavy, podľa ktorého ústavný súd môže začať konanie aj

na podnet právnických alebo fyzických osôb, ak namietajú porušenie svojich práv.

Rozhodovacia prax ústavného súdu sa od prvých rozhodnutí v konaní o podnete ustálila na zásade, podľa ktorej ústavný súd odmietal také návrhy výroku ústavného súdu alebo jeho časti, ktorými predkladateľ podnetu žiadal o zrušenie právoplatného rozhodnutia iného štátneho orgánu ústavným súdom. Rozhodnutie ústavného súdu v konaní o podnete má proklamatívny charakter, konštatuje sa v ňom porušenie ústavy. Ochrana ústavnosti sa konštatovaním o porušení ústavy môže zabezpečiť jedine vtedy, ak iný štátny orgán, ktorý svojím rozhodnutím neuplatní svoju právomoc v súlade s ústavou, také rozhodnutie sám zruší.

Európska komisia pre ľudské práva opakovane označila podnet podľa čl. 130 ods. 3 za právny prostriedok, ktorý nemožno s dostatočnou istotou pokladať za účinný opravný prostriedok (Application no. 25189/94 by Ivan Preložník against the Slovak Republic, s. 6; Application no. 25006/94 by I. S. against the Slovak Republic, s. 6). Preto konanie pred orgánmi Rady Európy o sťažnosti podanej proti Slovenskej republike je prípustné bez konania pred ústavným súdom o podnete.

Kým ústavná sťažnosť nepredstavuje ústavný prostriedok na ochranu práv a slobôd jednotlivcov v konaní pred všeobecnými súdmi⁴, podnet sa stal prostriedkom, ktorý fyzickým aj právnickým osobám umožňuje požiadať ústavný súd, aby preskúmal, či všeobecný súd rešpektoval práva osoby, ktorá podala podnet.

Predmet konania týkajúceho sa všeobecných súdov je pomerne úzko vymedzený rozhodovacou praxou ústavného súdu, podľa ktorej všeobecné súdy sú výlučne kompetentné v rámci svojho hierarchického usporiadania rozhodovať vo veciach im zverených v prvostupňovom konaní a o riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkoch. Skutočnosť, že ústavný súd netvorí časť sústavy všeobecných súdov ho „vylučuje z možnosti preskúmať zákonnosť konania všeobecných súdov. Z tejto skutočnosti vyplýva, že v žiadnom prípade nemôže preskúmať dodržiavanie a aplikáciu takých ustanovení procesných predpisov, ktoré

¹ PL. ÚS 15/98. Nález z 11. marca 1999.

² PL. ÚS 19/98. Nález z 15. októbra 1998.

³ PL. ÚS 15/98. C. r. v pozn. 1.

⁴ „Rozhodnutia všeobecných súdov nemožno považovať za také rozhodnutia štátnych orgánov alebo orgánov územnej samosprávy, ktoré podliehajú preskúmaniu ústavného súdu podľa čl. 127 ústavy.“ (I. ÚS 130/95. Uznesenie zo 6. decembra 1995. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky. Košice 1996, s. 328).

sú prejavom nezávislého postavenia súdu z hľadiska rozsahu dokazovania atď.“⁵

Keďže ústavný súd nie je súčasťou všeobecného súdnictva, „nie je ani oprávnený preskúmať či dokonca zrušovať rozhodnutia všeobecných súdov vo veciach, ktoré boli zákonom zverené do ich rozhodovacej právomoci. Rovnako nemôže rozhodnutia všeobecných súdov v týchto veciach nahrádzať vlastnými rozhodnutiami.“⁶

Podmienkou prijatia podnetu na konanie podľa § 18 ods. 3 písm. b) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. o z. organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov je namietaná skutočnosť, že konaním súdov alebo samotnými rozhodnutiami všeobecných súdov bolo porušené „niektoré zo základných práv alebo slobôd navrhovateľa. Ide o porušenie tých práv alebo slobôd, ktoré zaručuje ústava alebo medzinárodné zmluvy ratifikované Slovenskou republikou, ak zabezpečujú väčší rozsah základných práv a slobôd.“⁷

Pravidlá využitia podnetu na ochranu základných práv a slobôd pred orgánmi všeobecného súdnictva sa nestretli s porozumením všeobecných súdov. Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom rozsudku 6 Sž 51/97 z 27. 11. 1997 uviedol: „Podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy štátne orgány môžu konať iba na základe Ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon. Ide o jedno z najzákladnejších ustanovení Ústavy vychádzajúce z princípu trojdelenia štátnej moci, ktorého úlohou je zamedziť, aby si jednotlivé štátne orgány nemohli prisvojiť viac moci než ako im podľa Ústavy prináleží. Tento cieľ je možné dosiahnuť iba takou formuláciou príslušného ustanovenia Ústavy, ktoré umožňuje každému štátnemu orgánu vykonávať iba tie kompetencie, ktoré mu Ústava výslovne priznáva. Každý iný výklad by bol v zjavnom rozpore s jeho znením, logickým zmyslom a zámerom Ústavy. V prípade výskytu kompetencií ústavného charakteru ústavne neupravených nemôže tieto kompetencie vykonávať žiadny štátny orgán až do ústavnej úpravy, ktorá by mu tieto kompetencie pririekla. Ustanovenie čl. 2 ods. 2 rovnako platí pre parlament, vládu, prezidenta, Ústavný súd i Najvyšší súd Slovenskej republiky. Žiaden z týchto orgánov nemá oproti ostatným výnimočné či nadriadené postavenie a ich právomoci Ústava upravuje vyvážené. Túto vyváženosť ústavných kompetencií by narušil ktorýkoľvek z týchto orgánov, ak by si v rozpore s týmto ústavným im-

peratívom osvojil kompetencie jemu Ústavou výslovne neurčené. Každé rozhodnutie, ktoré ktorýkoľvek štátny orgán bez ústavného oprávnenia vydá, je potom ex lege nulité.

Ani Ústavný súd, ktorý je Ústavou určený ako nezávislý súdny orgán ústavnosti, nemá v rámci štátnych orgánov prioritné postavenie a nemôže si z tohoto ustanovenia vindikovať kompetencie (čl. 124 Ústavy) nad rámec Ústavy práve tak, ako to nemôže urobiť parlament, vláda, prezident ani najvyšší súd. Kompetencie Ústavného súdu sú taxatívne vymenované v ust. čl. 125, 126, 127, 128, 129 Ústavy. Čl. 130 v ods. 1 určuje kedy Ústavný súd musí začať konanie ex offio, podanie označuje ako návrh, určuje kto môže návrh podať (najmenej pätina poslancov NR SR, prezident SR, súd, generálny prokurátor a každý o ktorého práve sa má konať v prípadoch podľa ust. čl. 127) a v ods. 2 ustanovuje kto má právo podať návrh na začatie konania podľa čl. 129 (volebná sťažnosť, výsledok referenda, overenie mandátu, rozhodnutie o rozpustení alebo pozastavení činnosti politickej strany, obžaloba na prezidenta).

Čl. 130 ods. 3 hovorí: „Ústavný súd môže začať konanie aj na podnet právnických alebo fyzických osôb, ak namietajú porušenie svojich práv“. Z uvedeného je nepochybné, že zatiaľ čo podľa ustanovenia článkov 125, 126, 127, 128, 129 sa taxatívne vypočítava kompetencia Ústavného súdu vo veci konať a rozhodnúť, ustanovenie čl. 130 hovorí o tom kedy ústavný súd konanie začať musí a kedy môže, kto môže podať návrh a kto podnet. Je to teda jednoznačne ustanovenie procesného charakteru, ktoré však ústavné kompetencie Ústavného súdu ani v najmenšom nerozširuje, nezaobera sa kompetenciami Ústavného súdu, ale iba otázkami jeho procesných postupov. Ústavné kompetencie nerozširuje ani ust. § 31a zák. č. 38/92 Zh. novelizovaného zák. č. 293/1995 Z. z., ktoré hovorí v ods. 1, že „Na konanie a rozhodovanie o prijatom podnete sa primerane použijú ustanovenia tretej časti druhej hlavy štvrtého oddielu tohoto zákona“ (§ 49 až § 58 upravujúce konanie o ústavnej sťažnosti). Toto ustanovenie o konaní a rozhodovaní o podnete podanom podľa čl. 130 ods. 3 Ústavy napriek slovu „rozhodovanie“ ústavné kompetencie Ústavou taxatívne pre Ústavný súd stanovené nerozlišuje. Ústavný súd nepochybné má oprávnenie na konanie o podnete fyzickej alebo právnickej osoby, ktorá tvrdí porušenie svojich práv. Na rozhodnutie (rozhodovanie) vo veci samej má však nedostatok ústav-

⁵ I. ÚS 5/98. Uznesenie z 28. januára 1998.

⁶ I. ÚS 55/98. Uznesenie z 25. augusta 1998.

⁷ I. ÚS 130/95. C. r. v pozn. 4, s. 329.

ných právomocí, resp. mohol by vecne rozhodnúť vtedy, ak by niektoré z kompetenčných ustanovení Ústavy (čl. 125–129) bolo možné na takýto podnet použiť. Pokiaľ by sa v praxi takýto prípad nevyskytol, nestačí preto z čl. 130 ods. 3 Ústavy ani z § 31a zák. č. 38/1992 Zb. v platnom znení vyvodzovať oprávnenie Ústavného súdu na vecné rozhodnutie, keďže tieto procesné ustanovenia postrádajú v Ústave korešpondujúce hmotnoprávne ustanovenia, ktoré by mohol Ústavný súd v aplikačnom procese pri vydávaní rozhodnutia použiť. To znamená, že Ústavný súd ako orgán aplikujúci ustanovenia Ústavy za tejto situácie nemôže nájsť existentné hmotnoprávne ustanovenie, ktoré by na podnet aplikoval, čo je prekážkou, aby mohol vydať rozhodnutie vo veci samej ako záverečný akt svojich ústavných oprávnení. Pojem „rozhodovanie“ podľa § 31a ods. 1 cit. zák. nemožno logicky pripisovať iba významu rozhodovania vo veci samej, ale i rozhodovanie iné, kde sa napr. rozhoduje o podmienkach konania. Iný, hoci i ústavným súdom podaný výklad posledne uvedeného ustanovenia nemá charakter výkladu podľa čl. 128 Ústavy a na výklad tohoto ustanovenia je Najvyšší súd SR plne kompetentný.

Podľa ust. § 31a ods. 2 cit. zákona ak tento zákon neustanovuje inak a povaha veci to nevyklučuje, použijú sa na konanie pred Ústavným súdom primerané ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku alebo Trestného poriadku. Podľa ust. § 104a O. s. p. ods. 1 súd skúma vecnú príslušnosť prv než začne konať vo veci samej. Ak súd nie je vecne príslušný, neodkladne postúpi vec príslušnému súdu (ods. 2). Ak vec nespadá do právomoci súdov alebo ak má predchádzať iné konanie, súd postúpi vec príslušnému orgánu. Preto v takýchto prípadoch za platnej ústavnej úpravy Ústavný súd má vec, ktorá patrí všeobecným súdom postúpiť týmto súdom a ak vec patrí do právomoci iných orgánov, postúpiť ju iným orgánom. Ale ak by sa vyskytol prípad kedy by z niektorého rozhodovania o podnete, kde by sa vyskytla napr. otázka platnosti právneho úkonu, postúpil by Ústavný súd vec príslušnému všeobecnému súdu na konanie, ktoré by malo predchádzať konanie pred Ústavným súdom (napr. causa Gaulieder). V prípade svojej nepríslušnosti môže Ústavný súd vec odmietnuť (§ 25 zák. č. 38/1992 Zb.).

Osobitne v tejto súvislosti treba zdôrazniť, že Ústava nedáva Ústavnému súdu nikde oprávnenie rozhodovať o tom, či boli alebo neboli porušené práva fyzických alebo právnických osôb ako ani vyslovovať konštatačný výrok, že práva fyzickej alebo právnickej osoby boli porušené (causa Novotka, causa Perényi, causa Gaulieder), alebo že porušené neboli (causa SIS).

Naproti tomu Ústavný súd rozhoduje o sťažnos-

tiach proti právoplatným rozhodnutiam ústredných orgánov štátnej správy, miestnych orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy, ktorými boli porušené základné práva a slobody občanov ak o ochraue týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd (čl. 127 Ústavy). Z tohoto ustanovenia jednoznačne vyplýva, že Ústavný súd má právomoc preskúmavať rozhodnutia ústredných a miestnych orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy (nie však rozhodnutia Národnej rady SR, ktorá nie je orgánom štátnej správy), ktorými boli porušené základné práva a slobody občanov ak zákon túto kompetenciu nedáva všeobecným súdom. Z porovnania znenia ust. čl. 127 a čl. 103 ods. 3 plynie neložičnosť oprávnení, ktoré by mali plynúť Ústavnému súdu z ods. 3 čl. 103 Ústavy. Ak by čl. 130 ods. 3 dával Ústavnému súdu kompetencie na rozhodovanie o porušení všetkých práv fyzických a právnických osôb, neupravoval by základné práva osobitne v čl. 127, ba napokon celá úprava čl. 125 až 129 by bola nadbytočná. V nijakom prípade Ústavný súd nemá ústavnú kompetenciu konať a rozhodovať o právach a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb všade tam, kde o týchto právach rozhodujú všeobecné súdy. To nevyplýva ani z jeho postavenia ako nezávislého orgánu ústavnosti (nie však nezávislého orgánu zákonnosti).

Súdna moc je zakotvená v siedmej hlave Ústavy, v ktorej prvom oddieli je upresnené postavenie a kompetencie Ústavného súdu Slovenskej republiky. Postavenie všeobecných súdov Ústava vyvodzuje samostatne v druhom oddieli siedmej hlavy Ústavy označenom „Súdy Slovenskej republiky“. Čl. 141 hovorí: V Slovenskej republike vykonávajú súdnictvo nezávislé a nestranné súdy (čl. 141 ods. 1).

Súdnictvo sa vykonáva na všetkých stupňoch oddelene od iných štátnych orgánov (čl. 141 ods. 2). Ústava teda výkonom súdnictva poveruje nezávislé a nestranné súdy, teda súdy odlišné od Ústavného súdu, ktorý poveruje ochranou ústavnosti (čl. 124). Tieto súdy sú nezávislé a nestranné.

V odseku 2 čl. 141 Ústava ukladá všetkým subjektom rešpektovať výkon súdnictva nielen nezávisle, ale i oddelene od iných štátnych orgánov, teda i na ústavnom súde. Ústavný súd nie je poverený Ústavou vykonávať kontrolu nad súdnictvom SR ani nad dodržiavaním zákona. Takýto jeho postup vyžaduje rozpor s čl. 2 ods. 2 Ústavy a neústavné prisvojovanie si kompetencií a postavenia, ktoré mu podľa platnej Ústavy nepatria. To platí aj o preskúmaní rozhodnutí NR SR, pretože ani jednu z týchto kompetencií Ústavnému súdu Ústava výslovne nedáva.

Podľa čl. 128 ods. 1 Ústavný súd podáva výklad ústavných zákonov len ak je vec sporná (§ 45 zák. č. 38/92 Zb.). To znamená, že Ústavný súd pri

realizácii tohoto svojho ústavného oprávnenia má osobitné postavenie. Podáva výklad ústavných zákonov, ktorý má osobitný význam. Tento výklad môže ústavný súd podať iba vtedy ak spornosť výkladu ústavného zákona nastane medzi subjektami uvedenými v čl. 130 ods. 1 písm. a), b), c), d) Ústavy. Takúto kompetenciu nemá žiadny iný orgán, ani Najvyšší súd SR. To však neznamená, že ostatné štátne orgány pri svojej rozhodovacej činnosti nemajú právo vykladať a tým i aplikovať ústavu na konkrétny prípad. To platí aj pre ostatné právne subjekty ktoré môžu Ústavu ako živú právnu normu najvyššej právnej sily interpretovať a touto interpretáciou argumentovať. Právna relevancia tejto interpretácie sa rôzni podľa ústavných a zákonných kompetencií a postavenia subjektu, ktorý výklad podáva. Najvyšší súd plne rešpektuje ust. čl. 2 ods. 2 včítane kompetencie ústavného súdu podávať výklad ústavných zákonov (čl. 128 Ústavy) a jej výkladom sa nedotýka kompetencií daných Ústavou Ústavnému súdu.“ (v celom rozsudku NS SR sa zákon č. 38/1993 Z. z. uvádza nesprávne ako zák. č. 38/1992 Zb.).⁸

Citovaným názorom Najvyšší súd SR odmietol konanie o podnete ako osobitnú formu konania pred ústavným súdom bez ohľadu na to, voči ktorému štátnemu orgánu podnet smeruje. **Možnosť konania o podnete namietajúcom porušenie základných práv a slobôd všeobecnými súdmi Najvyšší súd SR opakovane odmieta osobitnou argumentáciou:** „Všeobecný súd môže byť účastníkom konania, pred Ústavným súdom, ale len v prípade konaní upravených osobitnými ustanoveniami prvého oddielu (§ 37 ods. 1), tretieho oddielu (§ 46 ods. 1), a piateho oddielu (§ 59 ods. 1) druhej hlavy tretej časti zák. č. 38/1993 Z. z. v znení zák. č. 293/1995 Z. z., lenže iba v procesnom postavení navrhovateľa. Uvedená skutočnosť je zrejma aj zo všeobecných ustanovení prvej hlavy tretej časti citovaného zákona. Konkrétne ide o ustanovenie § 18 ods. 1 písm. d), podľa ktorého Ústavný súd začne konanie, ak podá návrh súd, resp. o ustanovenie § 21 ods. 4, v zmysle ktorého ak je účastníkom konania súd, ktorý podal návrh v súvislosti so svojou rozhodovacou činnosťou (§ 18 ods. 1 písm. d) zastupuje senát jeho predseda.

Ústavný súd SR je nezávislým orgánom ochrany ústavnosti a rozhoduje iba v medziach právomoci stanovených článkami 125 až 129 Ústavy SR. Ochrana ústavnosti prejavujúca sa ochranou občianskych práv a slobôd, fyzických a právnických osôb, resp. ich práv v zmysle článku 127, Ústavy sa týka iba činnosti orgánov štátnej správy a orgánov územnej

samosprávy, nie však všeobecných súdov. Ústavný súd nemôže nahrádzať právomoc všeobecných súdov a ani preskúmať zákonnosť ich rozhodovania a konania pred nimi, pretože takýto postup by vyvolal rozpor s článkami 2 ods. 2 Ústavy SR, podľa ktorého štátne orgány môžu konať iba na základe Ústavy SR, v jej medziach, v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon, v spojitosti s článkom 142 ods. 1 Ústavy SR, podľa ktorého iba všeobecné súdy rozhodujú v občianskoprávných a trestných veciach a preskúmajú aj zákonnosť rozhodnutí správnych orgánov.“⁹

Ústavný súd SR sa s touto argumentáciou vysporiadal právnym názorom, podľa ktorého: Súdnu moc v Slovenskej republike vykonáva ústavný súd a súdy Slovenskej republiky. Ide o dva samostatné systémy, ktoré sú vybavené osobitnými právomocami. Vzájomne sa nenahradzujú a nie sú vo vzťahu nadriadenosti a podriadenosti. Právomoc všeobecného súdnictva sa vymedzuje čl. 142 ods. 1 ústavy, podľa ktorého: „Súdy rozhodujú v občianskoprávných a trestnoprávných veciach, súdy preskúmajú aj zákonnosť rozhodnutí správnych orgánov.“ V nadväznosti na to rozhodujú podľa § 13–17 Trestného poriadku v trestných veciach. Podľa o.s.p. súdy rozhodujú: „V občianskom súdnom konaní súdy prejednávajú a rozhodujú veci, ktoré vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných, družstevných, ako aj z obchodných vzťahov (včítane podnikateľských a hospodárskych vzťahov), pokiaľ ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány“ (§ 7 ods. 1). „Iné veci prejednávajú a rozhodujú súdy v občianskom súdnom konaní, len ak to ustanovuje zákon“ (§ 7 ods. 2). Podľa § 244 ods. 1: „V správnom súdnictve preskúmajú súdy na základe žalôb alebo opravných prostriedkov zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy.“ Platný právny poriadok orgánom všeobecného súdnictva nepriznáva právomoc rozhodovať o otázkach ochrany ústavnosti. Právomoc ústavného súdu ústava výslovne neustanovuje len v čl. 125–129. Ústava do právomoci ústavného súdu výslovne zveruje aj rozhodovanie o neplatnosti právnych predpisov, ktoré v Slovenskej republike zostali v platnosti podľa čl. 152 ods. 1 ústavy. Právomoc ústavného súdu implicitne ustanovuje aj čl. 130 ods. 3 ústavy, pretože v právnom štáte je vylúčené, aby oprávnená osoba mohla namietnuť porušenie svojho práva na štátnom orgáne, ktorý nemá právomoc o jej veci konať. Pre uplatňovanie právo-

⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27. novembra 1997 – 6 Sž 51/97.

⁹ II. ÚS 26/96. Nález z 22. júla 1997. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1997. Košice, Ústavný súd Slovenskej republiky 1998, s. 178–179.

moci ústavného súdu podstatné je aj ustanovenie čl. 124 ústavy.

Konanie pred ústavným súdom sa môže začať na návrh fyzickej alebo právnickej osoby podľa čl. 130 ods. 1 písm. f) ústavy alebo podľa čl. 130 ods. 3 ústavy. Podľa čl. 130 ods. 1 písm. f) ústavný súd začne konanie, ak podá návrh každý, o ktorého práve sa má konať v prípadoch ustanovených v čl. 127 ústavy. Podľa čl. 127 ústavy: „Ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach proti právoplatným rozhodnutiam ústredných orgánov štátnej správy, miestnych orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy, ktorými boli porušené základné práva a slobody občanov, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.“ Ústava v tomto prípade ustanovuje subsidiárnu právomoc ústavného súdnictva voči všeobecnému súdnictvu. Ak o základných právach a slobodách občanov porušených právoplatným rozhodnutím orgánu výkonnej moci alebo orgánu územnej samosprávy nerozhodol všeobecný súd, občan sa prostredníctvom ústavnej sťažnosti môže uchádzať o ochranu svojich práv pred ústavným súdom. Ústavná sťažnosť je procesným prostriedkom zabezpečenia dostupnosti základného práva zaručeného poslednou vetou čl. 46 ods. 2 ústavy. Článkom 127 sa vytvára podiel ústavného súdu na tej časti právomoci všeobecných súdov, ktorou orgány všeobecného súdnictva vykonávajú správne súdnictvo. Pretože všeobecné súdy v správnom súdnictve preskúmajajú zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy, čl. 127 ústavy sa zakladá subsidiárna právomoc ústavného súdu konať o zákonnosti tých rozhodnutí orgánov výkonnej moci a územnej samosprávy, ktoré nepodliehajú preskúmaniu všeobecným súdom.

Článkom 130 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky sa každej osobe zaručuje právo žiadať, aby sa v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky preskúmalo, či štátny orgán alebo orgán územnej samosprávy označený v podnete porušil ústavné právo alebo slobodu predkladateľa podnetu. Ústava neustanovuje štátnym orgánom právomoci, ktoré by mohli uplatniť spôsobom porušujúcim práva občanov. Keď štátny orgán svojím konaním alebo opomenutím poruší právo alebo slobodu, ktorú ústava zaručuje občanovi, svoju právomoc neuplatní v súlade s ústavou.

Konanie o podnete je takým typom konania pred ústavným súdom, v ktorom sa zabezpečuje

ochrana základných práv a slobôd zaručených ústavou, ak fyzická alebo právnická osoba namietne ich porušenie. Ústavný súd v konaní o podnete nepreskúma rozhodnutia štátnych orgánov, ktorými orgány Slovenskej republiky uplatnili svoju právomoc v súlade s ústavou. Ústavný súd ako jediný orgán Slovenskej republiky, ktorému ústava zveruje ochranu ústavnosti, má právomoc preskúmať, či iný štátny orgán vydal svoje rozhodnutie v rámci svojej právomoci, a či sa pri tom správal v súlade s ústavou.¹⁰

V záujme ochrany ústavnosti v činnosti všeobecných súdov ústavný súd rozhodol, že: „V konaní o podnete Ústavný súd Slovenskej republiky nie je príslušný preskúmať rozhodnutia všeobecných súdov, ale preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi nedošlo k porušeniu práva, ak fyzická alebo právnická osoba podnetom namieta jeho porušenie v konaní pred všeobecnými súdmi.“¹¹ Na základe tohto rozhodnutia konal o podnete namietajúcom porušenie ústavného práva na zákonného sudcu.

Podľa čl. 48 ods. 1 ústavy Slovenskej republiky: „Nikoho nemožno odňať jeho zákonnému sudcovi. Príslušnosť súdu ustanoví zákon.“ Toto právo sa výslovne spája s osobou sudcu, a nie so súdom, konštatoval ústavný súd a ďalej vyslovil: „Úvaha sudcu o tom, či vec, ktorá mu bola predložená na rozhodnutie, patrí do jeho právomoci, znamená, že sudca zväží, či ide o vec, ktorá patrí do právomoci súdu podľa § 7 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku.“

Ak podľa zákona vec patrí do právomoci všeobecného súdu niektorého stupňa, sudcom oprávneným zväziť, či vec patrí do jeho právomoci, je sudca súdu tohto stupňa. Ak sudca súdu nižšieho stupňa si svojou úvahou prizná právomoc rozhodnúť vo veci, ktorá podľa zákona patrí súdu iného stupňa, ústavné právo nebuď odňatý svojmu zákonnému sudcovi sa týmto poruší.¹²

Nález konštatujúci porušenie práva na zákonného sudcu vo veci, kde okresný súd rozhodol namiesto Najvyššieho súdu SR nezostal osamotený. Ústavný súd SR rozhodol aj o porušení ústavy Najvyšším súdom SR v dôsledku nevyhlásenia rozsudku verejne.¹³ V konaniach o podnetoch podaných proti okresným súdom, krajským súdom, ale aj proti Najvyššiemu súdu SR ústavný súd vydal nálezy potvrdzujúce porušenie ústavou zaručeného práva na

¹⁰ II. ÚS 48/97. Nález zo 7. januára 1998, s. 3–5.

¹¹ I. ÚS 8/94. Nález z 28. februára 1994, s. 4.

¹² Tamže, s. 4–5.

¹³ II. ÚS 47/96. Nález z 8. októbra 1997 (Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1997. Košice 1998, s. 267–269.

konanie bez zbytočných prietahov (čl. 48 ods. 2).¹⁴ Tieto rozhodnutia sú najpravdepodobnejšou príčinou rozdielných pohľadov na preskúmateľnosť postupu všeobecných súdov v konaní o podnete. Zároveň sú potvrdením nevyhnutnosti zabezpečiť ochranu ústavnosti aj vo vzťahoch, v ktorých sa uplatňuje právomoc všeobecného súdnictva.

** Poznámka redakce: text byl redakčně upraven. Současně s ohledem na aktuálnost příspěvku*

upozorňujeme na další materiály na toto téma otištěné v Časopise pro právní vědu a praxi, roč. 1997, č. 1 (autor soudce Ústavního soudu SR J. Mazák) a roč. 1998, č. 1 (autor soudce Ústavního soudu SR J. Drgonec). Obdobnou problematiku pro ČR řeší P. Holländer, M. Gillis a P. Varvařovský ve sborníku „Ústava České republiky po pěti letech.“ MU, Brno 1998, s. 38–70.